

מט באר הגולה

הלכות נשילת ידים סימן קנט

ז חלץ ק"ו פירוש
הפוסקים חלץ שם

אם נוטל דרך (ג) הנקב שרי (יא) * בין שמתחזיק רביעית ממנו ולמטה: ג (יב) ופלי שמתחזיק (יג) רביעית בשומכים אותו, ואם לא יסמכוהו ישפכו המים ולא ישאר בו רביעית, (יד) אינו כלי. הלכה (טו) מגופה של חבית (טז) שהיא חדה ואינה מקבלת רביעית שלא (ז) מסמכת, (יז) אין נוטלים ממנה. ואם הרחיבה למטה עד שמקבלת רביעית כשהיא יושבת שלא מסמכת, נוטלים ממנה: ד' חמות וכפישא, שהם מיני נאדות של עור, (יח) שתקנו ועשה להם בית-מושב, נוטלים מהם, אבל שק וקפה שהתקינו לשבת בלא סמיכה ונתנו בנפת עד שהם מקבלים משקים, אין נוטלים מהם

באר היטב

(ג) הנקב. עין ט"ז סעיף-קטן א, וב"ש אם שקרו מלמעלה: (ז) מסמכת. ואין לטל ידיו מקנן שקורין גיסקין דרך הדר שבוטל כמו

באר הלכה

* בין שמתחזיק רביעית. עין טענה בורה מה שכתבנו בשם הב"ח לענין נפקד, והטעם כמו שכתב הסמ"א דם טעם דפס"ו להפסק פלה, והט"ז מספק מאד בדבר, ומקנן לה לטל פנה. והנה במדכ"י פסק אלו דברים מוכח ביראה דאין חלוק בין נקב לנסדק, דנה לשונו שם: כלי שמקב או נסדק ומתחזיק למטה רביעית, פנה וכן הוא בספר התורה נסדק. ובאמת נשמע בן גמ בתוספתא פלים בבבא קמא סוף פסק ג דאיתא שם: הוה נסדק הבבלי שנסדקו מלמעלה ומקבלין פשעור מלמטה וכו' טמאין; אמנם בתוספתא סוף פלים נקצא חלוק בין נקב לנסדק לענין טמא, דנה לשונו שם: תמאין וקערה שנקבו מלמעלה טמאין, מלמטה טהורין. נסדקין: אם יכולין לקבל את התמין כצנן טמאין ואם לאו טהורין, והוא בר"ש שם, וכן הנמ"כ"ה העתיקו סוף פסק יב, עין שם. והנה סתמימת הביראה משמע דנסדק אין חלוק בין למעלה או למטה, אלא העקר חלוי דאם על-ידי הסדק אינה יכולה לקבל חמין ופנו שפצו בכל-ידיה שנסדק, דכלה הך ביראה משמע שם לכאורה דמיר בבלי וכוית, ע"ש חשיב בשב"ק פלי ופסול אף אם הוא דק מן הדק שאינו מוציא משקין, אבל ביבולה לקבל פשה. ולפי זה נראה דבכלי מתכות דחזקים הם, לא נקטלו על-ידי סדק מצד אחד, דבדואי יכולין לקבל חמין עדין, אם לא כשנוסף טיף-טיף על-ידי הסדק דאז בדואי חשיב כנקב ככונס משקה; ואפשר דגם בכלי-חרס יש להקל, דכפה פצמים יכולין לקבל חמין אף כשיש בהן סדק, ותרקב"ם ותוספתא דקערה הנ"ל יתיה מיר בבלי וכוית וניש לומר דנהו טעם הסדק דאינו מסלק בין סדק לנקב, דמיר בבלי-חרס, וכן בתוספתא דקו וקור מיר בבלי-חרס, ע"ש. ועוד יש לענין, דאפשר דהא דמשצין

משנה ברוכה

להדר שיהיה הפלי שלם: (יא) בין שמתחזיק רביעית. יש מאחרונים שכתבו דכל זה נקב, אבל בנסדק, אף אם מתחזיק רביעית למטה מהסדק, ואפלו אינו רק פמוציא משקה, פסול⁽¹⁾, דחשיב כשב"ק פלי על-ידיה גם לענין טמא; (יב) והטעם, משום דבנסדק עתידה להפסק פלה⁽²⁾ [ב"ח]. והט"ז חילק עליו וסובר דנסדק דינו כנקב, ואין לפסול אלא-אם-כן יוצא דרך הסדק טיף אחר טיף, דאז הוי ככונס משקה. ועין בסמ"א דם שכתב, דאם אין לו פלי אחר יוכל לסמך על דעת הט"ז להקל בזה⁽³⁾. ואפלו לדעת הב"ח נראה דבכלי נחשת או שאר כלי מתכות נכמו בלע"ה וכיוצא בזה דחזקים הם, ועל-ידי שנסדק קצת לא יפסק פלה, לא גרע נסדק מנקב. ועין בבאר הלכה שצדדנו דבכלי נכוחית, אפלו אם הסדק דק מאד שאינו אפלו פמוציא משקה, אם אין הפלי יכול לקבל עתה התמין כצנן אין לטל בו. כתב הט"ז: אם מועיל לקתם הנקב, יש ללמד מפה שכתב הרמב"ד פסק יד מהלכות פלים, דבטיט אינו מועיל בשום כלי [וכן בסמ"טו"ט], ובנפת מועיל לכלי-חרס דוקא⁽⁴⁾, ובכל דבר שהיא ממין אותו פלי, כגון של מתכות במתכות או של עץ בצץ, בדואי מהני⁽⁵⁾, וכן דבה בשערי חשיבה, ועין מה שכתבנו בבאר הלכה בשם הגשמת-אדם:

ג (יב) פלי שמתחזיק וכו'. בסור ובית-יוסף איתא דהוא הדין בשב"ק פלי שהוא מתחזיק רביעית⁽⁶⁾ שלא במספק, כגון חבית שפחלקה לארבה שהיא מקבלת על הפנה רביעית שלא במספק. (יג) אף יש אומרים דאפלו לדיריהו אין להקל בזה, אלא-אם-כן יחדה לתשמישו. ועין במגן-אברהם סעיף-קטן ג שהאר"י בזה והצלה דאין להקל בזה בכל גווי, דהואיל והיא שב"ק פלי לא חשיבא כלל, וכן הוא דעת הגר"א בבאורו. וכל זה דוקא בדפנות הפלי⁽⁷⁾, וכנ"ל. (יד) אבל פלי שנפחקה מלמעלה ויכולה לעמוד על שוליה שלא במספק ונקבל רביעית, (טו) נראה דיש להקל לטל בה (טז) אם אין לו פלי אחר, אף שיהיה לטל בה במקום שנפחת ששם הפלי נמוכה, דבשפה אחרת שהפלי גבוה, כמה אחרונים מחמירין וסבירא להו דלא חשיבא פלי, בין שאין הפלי מתחזיק המים במקום ההוא, שושפכין דרך הצד שנפחת. (יז) ואם בכלי זה נקב אחר-כך נקב קטן, אפלו רק פמוציא משקה בלבד, יש להחמיר שלא לטל בו שוב כלל⁽⁸⁾: (יג) רביעית כשומכים אותו. לא דוקא, דהוא הדין אם מתחזיק הרבה יותר רביעית על-ידי סמיכה אינו אסור, אלא-אם-כן ישפכו המים ולא ישאר בו רביעית כשומכו, (יח) אבל אם ישאר בו רביעית אחר שפיכה לא נחבטל מושם פליס⁽⁹⁾: (יד) אינו כלי. והינו כשלא היתה תחלת תקונו כך, דאם היתה תחלת תקונו כך הלא חשיב כלי⁽¹⁰⁾, ודלוקמן בסעף ה, (טז) אלא מירי כשנפחת אחר-כך קצת ממקום מושבו, שאינו יכול לישב על-ידיה שלא על-ידי סמיכה⁽¹¹⁾, או שהיה פלי קצין מגופה, דאף אם נעשה מתחלה כך אינו חשיב כלי, וכדלקמה: (טז) מגופה וכו'. והוא הדין (כ) בכסוי פלים שהם חדין ואין מקבלין רביעית שלא על-ידי סמיכה, אסור, אלא-אם-כן תקנן⁽¹²⁾, אבל אם היו רחבים מתחלה ומקבלין רביעית כשרים, משום דמשמטין לפצמים בהן גם-כן לקבל: (כא) ויש מחמירין בזה, אלא-אם-כן יחדו⁽¹³⁾ דהוא לקבלה⁽¹⁴⁾: (טז) שהיא חדה. הינו, שהיא חדה למטה במקום שיושבת בפי החבית, ולמעלה על גפה יש בה חלל לקבלה⁽¹⁵⁾: (יז) אין נוטלין ממנה. ואף דהיא נעשית מתחלה חדה, מכל מקום לא נחשבה ככלי שתחלת תקונו כך, המבאר בסעף ה דמיר, משום שלא נעשית מתחלה בשביל לקבל בה משקין, רק עקרה לכסוי היא. וכן לא דמי לשק וקפה המבאר בסעף ד, דמתחמירין שם דלא מהני אף אם תקנן לשבת בלא סמיכה, משום דבה על-כל-פנים משמטין בה לפצמים לקבלת משקין: ד (יח) שתקנו ועשה וכו'. ורצה לומר, שתקנו במה שעשה וכו'. והקשה הט"ז: הלא נודות עור עשוין לקבל משקין

שער הצינ

תרגום: 1 פה.

(יב) סמ"א דם, ועין שם שהביא ראה לדעת הב"ח מפרק ה דפרה, ויש לדחות דמירי דגול טיף-טיף, דנה הוי ככונס משקה: (יג) טמא-אברהם בסוף סעיף-קטן ג בשם תוספות. ומה שכתבתי בשם יש"אומרים, משום דהפריי-מגדים כתב דמירי שם משמע דלא סבירא להו כן: (יד) כן משמע מ"ו סעיף-קטן א במה שכתב לענין חמת וכפישא שפחורין, ע"ש, וכן משמע בהגרי"ו: (טו) אף דמתחמירין משמע דסבירא לה דיש לסמך גם בשב"ק פלי גמורה על דעת הסור ובית-יוסף כשאין לו פלי אחר, וכן משמע בפסח-יחדה דסבירא לה לדקא כהסור ובית-יוסף, מכל מקום לא רציתו לסתם כן דלא הביאו מקור לדבריהם⁽¹⁶⁾. והגר"א בבאורו משמע דפשיטא לה לדקא כהפגן-אברהם: (טז) הכלי שיש בה רק פגימה, פשוט דודאי פשר לנטילה, אף ידקדק לטל מצד הפנים ולא מצד השני: (יז) חמיראדם: (יח) בית-יוסף: (יט) ט"ז: (כ) תוספות ואור ורוע ומדכ"י: (כא) בית. ואף שהפגן-אברהם הביא עוד דעה אחת דאפלו יחיד לא מנה, לעניות דעתי אין להחמיר בל"כ, דהרבה ראשונים לא סבירא להו כן. ואף יחיד לקבלה הוא רק חמרת הב"ח, ואף מנ"ש גופא אין ראיה כל-כך בדיוע להמיענו, ורק ברש"א בתורת-הפלי האר"ה מחמיר בכסוי כלים, אף בקצו וכן בחדושי סתם להקל, וכן כל הפוסקים שהוכרחי מקדם בסעיף-קטן כ:

הלכות נטילת ידים סימן קנ"ט

באר הגולה 98

ט זמין י טור
כ רמ"ש

לְיָדַי, (יט) לְפִי שְׁאֵינָם עֲשׂוּיִין לְקַבֵּל מַשְׁקִים, ט'הוּא הַדִּין (כ) לְכַוְּעִים שֶׁל לְכָדִים (פּרוּשׁ, בְּגֵד קָשָׁה, פִּילטֶר'וּ בִלְעִז) אֶפְלוּ כְּשֶׁהָם קָשִׁים כָּל־כֹּף שֶׁמִּקְבָּלִים מֵיָם וְאֵינָם זָכִים מֵהֶם, מִכָּל מְקוֹם אֵינָם עֲשׂוּיִים לְקַבֵּל מֵיָם. וּמִכָּל מְקוֹם (כא) עַל־יְדֵי הַדָּחַק מִתְּרִים, שְׁעוֹבְרֵי דְרָכִים רְגִילִים לְשִׁתּוֹת (ס) בָּהֶם: ה' רְפָלִי (כב) שֶׁתַּחֲלַת תְּקוּנוֹ כֹּף שְׁאֵינִי יָכוֹל לַעֲמֹד בְּלֹא סְמִיכָה וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי סְמִיכָה, חֲשׁוֹב שְׁפִיר בָּלִי. לְפִיכֹף בָּלִי שֶׁהוּא (כג) *מֵלֹא נִקְבִּים מִתַּחְתּוֹ וּפְיוֹ צָר לְמַעֲלָה, וְכִשְׁמָנִית אָדָם אֶצְבָּעוֹ עָלָיו אֵין הַמֵּיִם יוֹצְאִים וְכִשְׁמִסְרוֹ הַמֵּיִם יוֹצְאִים, (כד) מִתֵּר לִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶף־עַל־פִּי שְׁאֵינִי מִתְּזַיק כְּלוּם, כִּינֵן שֶׁעֲשׂוֹי לְקַבֵּלָה בְּעֵנֶן זֶה וְזֶה עֶקֶר תִּשְׁמִישׁוֹ, נִקְרָא כָּלִי: הֵגֵה וְכִל־שֹׁפָן (כה) כָּלִי שֶׁשֵּׁשׁ בּוֹ בִּרְזָא (כו) לְמַטָּה, (כז) הוֹאִיל וּמִתַּחֲלָה נִעֲשֶׂה (כח) לְקַבֵּל

באר היטב

חצי עגלה, כי לא נעשה לקבלה, של"ה ט"ז מ"א: (כ) בהם. בתב רש"ל: ולא נהירא להחזיר אפילו ע"י הדחק, דלא עדיף משק ורפה, דכובע אין

משנה ברורה

ותחלת עשייתן כף הוא, ודמי לכלי שתחלת תקונו כף שבסעיף ה', וְלִמָּה צָרִיךְ תִּקּוּן? וְתִרְצֵן, דְּעֵינִי חֲשִׁיב בִּיתְּקָבֹל שֶׁלֹּקֶן בְּלֹא תִקּוּן מוֹשְׁבֵי²⁹, שֶׁשֶּׁשֶּׁאֵין בָּהֶם מֵיִם אֵין בָּהֶם חֲלָל אֶלָּא מִנַּח זֶה עַל זֶה: (יט) לְפִי שְׁאֵינָם עֲשׂוּיִים. הֵינּוּ, דְּאֵינָם עֲשׂוּיִים כָּלִל מִתַּחֲלָה לְקַבֵּל בִּתְּנֵן מַשְׁקִין: (כ) לְכַוְּעִים שֶׁל לְכָדִים. הֵינּוּ מֵה שְׁאֵנִי קוֹרִין קִאֲפֵעֵל־שִׁי³⁰ וְכֵן יִאֲרָמְעֵל־קַעֲסִי³¹, וְאֶפְלוּ הֵם שֶׁל עוֹר: (כא) עַל־יְדֵי הַדָּחַק מִתְּרִים. הֵינּוּ כְּשֶׁהָם קָשִׁים וְאֵין הַמֵּיִם זָב מֵהֶם. וְעַד הַרְשִׁי"ל חוֹלֵק וְסָבִירָא לֵה דְכּוֹבֵעַ לֹא נִעֲשֶׂה לְקַבֵּלָה כָּלִל, וְלֹא עֲדִיף מִשֶּׁן [קַפָּה³⁰]. וְכֵתֵב הַחֲזָרָה³⁰, דְּבִשְׁעַת דָּחַק גְּדוֹל כִּינֵן בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ כָּלִי אֶחָד מִזֶּה, יִטֹּל וְכָלִי בְּרִכָּה [וְכֵתֵב, דְּאֵז יִכְרֹךְ יָדוֹ בְּמִשְׁחָה], אֶבֶל שְׁלֹא בִשְׁעַת דָּחַק גְּדוֹל יֵשׁ לְהַחֲמִיר, דְּגַם עוֹבְרֵי דְרָכִים בְּזִמְנֵי אֵין שׁוֹתִין מֵאֲלָה, וְכֵן כֵּתֵב הַפְּרִי־קָדִים דְּלֹא יִכְרֹךְ עַל נְטִילָה זֶה: ה' (כב) שֶׁתַּחֲלַת תְּקוּנוֹ כֹּף. רֹצֵה לִמְרֹר, שֶׁנִּעֲשֶׂה מִתַּחֲלָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּה עַל־יְדֵי סְמִיכָה: (כג) מֵלֹא נִקְבִּים. הֵינּוּ מִסְתַּמָּה הַמַּחֲבֵר (כז) מִשְׁמַע דְּאֵין חֲלֹק בֵּין נִקְבִּים קִטְנִים לְגְדוֹלִים, דְּהוֹאִיל בְּעַת שְׁמָנִית הָאֶצְבָּע עָלָיו אֵין הַמֵּיִם יוֹצְאִים, מִקְרִי שְׁפִיר כָּלִי וְכִשֵּׁר לְנְטִילָה; וְלִפִּי זֶה הוּא הַדִּין בְּלִינְעוֹעִ"ר שֶׁלֹּקֶן שִׁישׁ רַק נִקְבִּי אֶחָד רִחַב לְמַטָּה בְּמִקוֹם יִצְיָאֵת הַמֵּיִם, וְכִשְׁמִסְרֵי הָאֶצְבָּע יוֹצְאִין הַמֵּיִם בְּשִׁפְעוֹ, גַּם־כֵּן מִתֵּר. (ג) אֶבֶל מִלְשׁוֹן הַרְמְבִּים [וְהוּבָא בְּט"ז] מִשְׁמַע דְּדוֹקָא כְּשֶׁהִנְקָבִים שְׁמָחֵן יוֹצְאִין הַמֵּיִם הֵם דְּקִינֵן מֵאֵד, שְׁאֵף קְשִׁמְסִיר הָאֶצְבָּע אֵין יוֹצְאִין הַמֵּיִם מִמֶּנּוּ זֶה רַק קִצֵּט מִעַט בְּאֶחָד גְּדוֹל, אֶבֶל כְּשֶׁהִנְקָבִים הֵם גְּדוֹלִים

באר הגולה

בסמין, הניג דוקא בדבר שמשמשו בסמין כמו קערה ונכמו שכתב הר"ש חלוק זה בכלים פרק ג משנה ו לענין אם סתם נקב בופת, בדבר שמשמשו בסמין לא מהני ובצנן מהני, אבל בדבר שמשמשו כסיד בצנן, לא משערין בסמין ככל, וצריך עיון בכל זה²⁹. היוצא מדברינו, לענין כלי וכוונתו: אם על ידי הסדק שוב אינו יכול להחזיק חמין בחוכה, פסול לגמרי אף כשהסדק הוא רק מן הדק ואינו מוציא משקה, ואם יכול להחזיק בו חמין, הרי הוא כלי עדין: ובשאר פלים כגון כלי מקכות, ואפשר שהוא הדין בכלי־חרס, דין הסדק כמו הסדק, וליענין סתימה, עין במה שכתבנו במשנה ברורה בשם ה"ח, וכן כתב בחי"א, ודלא במגן־אברהם, עין שם בנשמת אדם. והנה פשוט דכל אחר במינו בודאי חשיב סתימה, ומה דלא מהני טיט בכלי־חרס הוא משום דלא נצרך בכבשון, עין ב"ש פלים פרק ג משנה ב. וענין נשמת־אדם דלאו דוקא זפת, דיש עוד דברים דמועיל סתימה לענין טמאה, ויש לומר שהוא הדין בא"י²⁸; ואף בשאר כלים יש דברים שמועיל בהן סתימה, עין ראש־המשנה דף יט לענין כלי־זכוכית שסתמה באבר, ורק זפת לא מהני אלא בכלי־חרס, וגם זה צריך עיון, דהר"ש פרק ג פלים הביא תוספתא דבבלי־מקכות שמשמשו בצנן מהני סתימה בופת, אלא דלפרוש הגר"א בחוספתא שם כונה אחרת בחוספתא זו, וענין ברכבים פרק כ מהלכות כלים דמשמע דמפרש אותה בבלי־חרס, ועין בראב"ד שם: * מלא נקבים וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבנו לענין דעה הרמב"ם, וכבר התעוררו בזה הסט"ה יתירה והגר"א. וענין ב"ש ואלה רבה שהביא בשם רש"ל שדעתו להחזיק בכל טיטרוס לענין נטילה וקטל בין טמאה לנטילה, ובנטילה כלי חשוכה בעינן. ואם מקום למעשה נראה דיש לסתוף על השלחן־צדוק, אחרי דהר"א נשטור מסבמים להקל, וכן כתב רבנו יצחק בשם המפרשים, אף אם הנקבים הם גדולים, או בלינעו"ר²⁷ שלנו, נראה דיש להחזיר לבתחלה, אחרי דלדעת הרמב"ם גם לענין טמאה לא חשיב כלי:

אסור, וְכִל־שֹׁפָן בְּלִינְעוֹעִ"ר שֶׁלֹּקֶן דְּאִסוּרוֹ, וְעֵינֵן בְּבִאֹר הַלְכָה: (כד) מִתֵּר לִטֹּל מִמֶּנּוּ. וְהֵינּוּ מֵה שְׁעִישִׁין הַדֵּד בַּחֲצִי עֲגֻלָּה. (כז) וְדוֹקָא כְּשֶׁהִדֵּר גְּבוּהָ מִשְׁפָּה שֶׁל הַכָּלִי, וּמִשׁוּם דְּאֵין הַכָּלִי מִתְּזַיק מִשְׁפָּה רַק עַד הַשְּׁפָה, לְכֵן מִהֲשָׁפָה וּלְמַעֲלָה אֵין שֵׁם כָּלִי עָלֶיהָ, אֶבֶל אִם הַדֵּד שֶׁנֶּה לְשִׁפְת הַכָּלִי, מִתֵּר לִטֹּל גַּם מִן הַדֵּד: וְאִם הַדֵּד נְמוּךְ מִשְׁפְּת הַכָּלִי, יִטֹּל רַק דֶּרֶךְ הַדֵּד וְלֹא מִהֲשָׁפָה שֶׁל הַכָּלִי, וּמִשׁוּם דְּאֵין הַכָּלִי מִתְּזַיק מִסֵּם רַק עַד הַדֵּד, נִקְצָא דְלְמַעֲלָה מִזֶּה אֵין שֵׁם כָּלִי עָלֶיהָ, (כה) וְיֵשׁ מְקָלִין בְּזֶה, וְכֵן זֶה דוֹקָא כְּשֶׁהִדֵּר הוּא בַּחֲצִי עֲגֻלָּה, אֶבֶל אִם הַדֵּד הוּא בְּשִׁפּוּפְרָת (שְׁקוּרִין שְׁנוּיִין⁶), אֵף שֶׁהוּא בּוֹלֵט לְמַעֲלָה מִשְׁפְּת הַכָּלִי, (כו) מִשְׁמַע מִקְּנִי־אֲבָרָהָם דְּמִתֵּר לִטֹּל אֵף דֶּרֶךְ הַדֵּד³², (כז) וְיֵשׁ אוֹסְרִין דֶּרֶךְ הַדֵּד³³: (כח) כָּלִי שִׁישׁ בּוֹ בִּרְזָא. הֵינּוּ מֵה שְׁקוּרִין צִאֲפִיין³⁴ (כח) אוֹ מֵה שְׁקוּרִין הַאֲנֶדְפִי³⁵, שִׁישׁ לוֹ יִתֵּד מִלְּמַטָּה, וּבִשְׁעָה שְׁרֹצָה לִטֹּל מִמֶּנּוּ דוֹחָה הֵיטֵד לְמַעֲלָה וְנִשְׁפָּף הַמֵּיִם, (כט) רַק שְׁצָרִיךְ לְזַהֵר לְהַחֲזִיר בְּכָל שְׁפִיכָה וּשְׁפִיכָה³⁴, וְכִדְלִקְמָן בְּסוֹף סְעִיף ט. וְעֵינֵן בְּמִגְן־אֲבָרָהָם לְקַמֵּן סִמָּן קִטְבִּי, דְּכִשְׁנוּטִל מִקְּאֲנֶדְפִי צָרִיךְ לִטֹּל רִבְעִיעִת בְּכַת־אֶחָת עַל הַיָּד³⁵: (כו) לְמַטָּה. רֹצֵה לִמְרֹר, אֵף בְּשׁוּלִיָּה, אֶפְלוּ הֵכִי לֹא נִהְבֵּשֵׁל מִמֶּנּוּ שֵׁם כָּלִי עַל־יְדֵי נִקְבִּי, וְיִמְתֵּר לִטֹּל בֵּין דֶּרֶךְ הַבִּרְזָא וּבֵין לְמַעֲלָה דֶּרֶךְ פִּי הַתְּכִיכִית³⁶: (כז) הוֹאִיל וּמִתַּחֲלָה נִעֲשֶׂה וְכו'. וְהוּא הַדִּין אִם נִעֲשֶׂה נִקְבִּי בְּכָלִי מִבְּשָׁלוּ מִשֵּׁם כָּלִי, וְתִקֵּן שֵׁם בִּרְזָא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ דֶּרֶךְ שֵׁם, חֲשִׁיב גַּם־כֵּן כֹּאֵלֹו נִעֲשֶׂה מִתַּחֲלָה לְכָף, כִּינֵן שֶׁעֲשֵׂה יִתֵּד בְּכִרְזָא, נִעֲשֶׂה כָּלִי עַל־יְדֵי זֶה [מ"א]: (כח) לְקַבֵּל עַל־יְדֵי־כֹף. רֹצֵה לִמְרֹר, עַל־יְדֵי הַבִּרְזָא שֶׁתַּחֲבִיב שֵׁם מִתְּזַיק הַמֵּיִם שְׁלֹא יִשְׁפְּכוּ דֶּרֶךְ הַנִּקְבִּי. (ל) וּמוֹכַח מֵאֲחֵרִים, דְּבַכְלִי שֶׁל חֲרָס צָרִיךְ שִׁיחִיָּה הַבִּרְזָא מִהֲדַקָּת שְׁלֹא יִהְיֶה מְנַטֵּף טִיף־טִיף לֹא עֲדִיף מֵאֵלֹו לֹא תֵּהָ שֵׁם בִּרְזָא כָּלִל, (לא) וְאֶפְלוּ לִטֹּל דֶּרֶךְ הַנִּקְבִּי אִסוּר אֵף שֶׁמִּתְּזַיק רִבְעִיעִת מִן הַנִּקְבִּי וּלְמַטָּה, וּבִשְׁאֵר פִּלִּים מִתֵּר לִטֹּל דֶּרֶךְ הַנִּקְבִּי אִם מִתְּזַיק

שער הציון

(כז) כשהיה נהנה, וכן כתב הגר"א: (כג) שם: (כז) מגן אברהם ואלה רבה ונדרה חסיים: (כח) משה יהודה שחולק על דין טיט דמזמי פנקב, וכל שפון בזה: (כו) וכן כתב בחי"א, ועין בסדור של הגר"א שפסק אף כשהיה פחצי עגלה: (כז) מן משמע מאלה רבה וכן כתב בדרה חסיים: (כח) לחסר חמדות וסתי"א: (כט) חז"א: (ל) עין במחצית השקל, ומה שחלק בין כלי־מקכות ע"ש הוא הדין בשאר כלים שאינם של חרס, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן י' לדיעת המגן אברהם: (לא) הניג לדיעת המגן אברהם שהקפים עם הרש"א, והבאנו לעיל במשנה ברורה סעיף קטן י':

תקצורים: 1 הוא הכלי המלא נקבים שהזכיר המחבר. 2 כלי שיש לו שני פיות, אחר למעלה ואחר למטה. 3 כגפעות. 4 פפות. 5 קנקן. 6 כלי לנזילים בעל תרבונית (קנקנים). 7 כרז. 8 חבית קטנה הנשאת ביד.

הלכות נטילת ידים סימן קנ"ט

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ר"ה כ"ח שמואל]

אבל בדבר שמשפטיהו תמיד בעונן, לא משפטיהו בעונן קלל, וצריך עיון בכל זה⁽²⁷⁾.

(27) החזו"א כתב (כלים סי' כ"ט ו'), שאין כאן ספק כלל, וכל שהכלי משמש כבתחילה, בוודאי שהוא עדיין נחשב כלי.

[ביה"ל שם]

ד"ש עוד דברים דמועיל תשימה לענין טמאה, וד"ש לומר דהוא הדין כאן⁽²⁸⁾.

(28) ומ"מ כתב החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק ו') שהיינו דוקא בסוג חומר שהוא נאמן ומתקיים [כמו זפת ובדיל, גפרית סיד וגפסס], כיון שצריך לעשות שם כלי על ידי הסתימה [ונשאר בצ"ע על הנשמת אדם שנראה מדבריו שכל מה שמועיל לענין צמיד פתיל יועיל גם לטומאה ולנטילת ידיים].

[משנ"ב ס"ק יח]

דאיני תשיב בית קביל שלחן בלא תקון מושב⁽²⁹⁾.

(29) ולכן לענין שקית חלב, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"א תשובה ו') שהיא פסולה לנטילת ידיים ואפילו יחדה לבד, כיון שאינה עומדת בפני עצמה.

[משנ"ב ס"ק כא]

ודע דהרש"ל חולק וסבירא לה דכובע לא נעשה לקבלה קלל, ולא צריך משק וקפה⁽³⁰⁾.

(30) ובספרו מהנה ישראל (דינים, פ"ג אות ד') הוסיף, שאין ליטול בהם כיון שאין אלו כלים גמורים להשתמש בהם [וגם שאין עשויים לקבל משקים].

[משנ"ב ס"ק כג]

קשה נקבים הם גדולים אסור, וכל שכן בליווע"ר שלנו דאסור⁽³¹⁾.

(31) ולכן כתב בבית הלל (ר"ה מלא נקבים) שיש להחמיר לכתחילה בנקבים גדולים או בליווע"ר. אך החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק ז') אף שהסכים עם המשנ"ב שיש להחמיר בכל עם נקבים גדולים, כתב שבליוע"ר יש להקל וביאר שם מדוע הוא עדיף מכלי עם נקבים גדולים.

[משנ"ב ס"ק כד]

אבל אם הדר הוא פשפופרת (שק"רין שנו"ץ), אף שהוא פולט למעלה משפת הפלי, משמע ממנו אברהם דמ"ר לטל אף דרך הדר⁽³²⁾, וד"ש אוסרין דרך הדר⁽³³⁾.

(32) אך החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק ו') כתב שדעת המקילים בענין

זה אינה מובנת, שדאי שכל שהדר גבוה מפי הכלי אין ליטול מן הדר, שחלק הדר המוגבה משפת הכלי הרי הוא כמו חלק הכלי שמעל נקב ככונס משקה, שנפסק בשו"ע לעיל (ס"ב-ג) שאין ליטול אלא מהנקב, ואין חילוק אם הדר כששפורה או כחצי עטולה, ולעולם אם הדר גבוה מפי הכלי אין נוטלים דרך הדר, ואם הדר נמוך אין נוטלים אלא דרך הדר, ואם שוים נוטל מאיזה שירצה [והוסיף שהוא הדין בנקב העשוי לנוי, שדאי שאף שאין הנקב מבטל מהכלי שם כלי, מ"מ אין ליטול אלא דרך הנקב].

(33) ובהערה קודמת הבאנו שהחזו"א כתב שדעת המקילים אינה מובנת, ולכן יש להחמיר בדעת האוסרים, ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"א תשובה א') כתב, שאף על פי שהמחזיק ברכה (סי' קנט אות ד') והבן איש חי (שנה א' פ"ר תורה אות ז') כתבו שהמנהג פשוט בטורקיה וארץ הצבי וארץ מצרים ליטול דרך הפיה, מ"מ כיון שיש חולקים בזה אין להיכנס לספק ואין ליטול ידיו דרך הפיה.

[משנ"ב ס"ק כה]

רק שצריך להזהר להחזיר בכל שפיכה ושפיכה⁽³⁴⁾ ויכול לקמן בסוף סעיף ט. [ועין במגן אברהם לקמן סימן קסב, דקשנוטל מהאגדפא"ס צריך לטל רביעית בבת אחת על הדי⁽³⁵⁾].

(34) ואף שכתב השו"ע לקמן (סי' קס"ג ס"ג) שמי שנטל מקצת ידו וחזר ונטל מקצת ידו, הרי ידו טמאה כמו שהיתה שאין נטילה לחצאין, כתב המשנ"ב שם (ס"ק ל') שבנוטל ידיו מ'האגדפא"ס אין הזמן הקצר של החזרת היד בכל שפיכה ושפיכה נחשב הפסק. אך סייב, שאם יש לו כלי אחר שיכול ליטול ממנו, טוב שלא יטול מכלי כזה.

(35) והטעם מבואר בדבריו שם (ס"ק י'), שאם יטול בפחות מרביעית יטמאו המים שעל ידיו, ויש לחוש שלאחר שנטל הראשונה וחזר ודחק הברזא בידו הלחה ידבקו מים טמאים בברזא, וכשחזר ודחק בידו השניה נטמאה היד מהמים הלחים, וכדי למנוע זאת יטול רביעית כאחת שאז המים שבידיו טהורים.

[משנ"ב ס"ק ס]

אפלו ה"כ לא נחבטל מפנה שם כלי על ידי נקב זה, ומ"ר לטל בין דרך הפתח ובין למעלה דרך פי התבית⁽³⁶⁾.

(36) אכן כשהברזא פתוחה והמים הנכנסים יוצאים מיד דרך הברזא, כתב החזו"א (או"ח סי' כ"א ס"ק ט, וסי' כ"ג ס"ק ט) שאין נוטלים מפי החבית, שאין זה נחשב שנתקבלו דמים בכלי. והוסיף, שאפשר שאף במקום שהברזא סגורה, צריך שתהיה הברזא מתוקנת בסגירה יפה, אבל אם כשהופך את החבית הברזא נופלת, אין נוטלים דרך פיו.

באר הגולה נ

הלכות נטילת ידים סימן קנט

ל פתח שם זה
מ סודי שם זה
דרכות נ שם זה

על ידי כך (טור וב"י): ו' ללא יתן מים לחברו (כט) בתפנית, שאין נוטלים אלא מן הכלי. והוא הדין אם נוטל ידו אחת מהכלי (ל) ושפך ממנה לידו אחרת דאינו כלום. *ורבנו תם מתיר בזה, בינן שמתחלה נטילה לידו אחת היתה מן הכלי; (לא) והוא שהיתה ידו הראשונה (לב) טהורה, כגון ששפך עליה (לג) *רביעית (ו) בבת אחת: הגה ונהגו להקל בדברי רבנו תם, אבל חסברא הראשונה (לד) היא עקר ולכן יש להתמיר (לה) לכתחלה: ז' צריך שיתבאר המים מבין נותן. לפיכך צנור (לו) שדולה מים מן הנאור ושופך בו, ונמשכים ממנו המים להשקות השדה, אינו יכול לתן ידיו לתוכו כדי שיתקלחו המים עליהן, מפני שאינם באים מבין אדם, שפך פסק כח השופך. ואם משים ידיו קרוב למקום השפיקה, אף על פי שאינו משים אותה תחת השפיקה ממש עלתה לו נטילה, דכל זמן שהם קרובים למקום השפיקה עדן (לז) מבחוץ הם באים. (לח) ואם הטביל ידיו לתוך הצנור הזה, אינם טהורות מבין טבילה *מפני

באר היטב

מקצבים תוך היד פשיטא וקטמא אעפ"י שהם רביעית, דהא גבי היד הוא טמא וקטמא תוך היד, ומשום זה יפה כתב רבי"א שיש להקמיר לכתחלה, שהתמוך עם טוהר ושופכים מים לפסח היד ואותן פסחים חוזר וקששף בהם ידו השניה, והוא אסור אלא כדכ"ע, וצריך דוקא נגהו תחלה קודם שישל ידיו שנית

באר הגולה

* ורבנו תם מתיר בזה, רוצה לומר, בדין השני ולא בדין הראשון. אכן מצאנו פלגא בענין זה, ודעת הלבוש ונחלחמדי דכדין הראשון אסור גם לרבנו תם אף אם ידיו של חברו היה טהור מן המקום ודחינו שנטלן על ידי כליו, בינן דלגבי האיש הזה לא היה נטילה כלל מעולם בכלי; ודעת הגר"א, דלרבנו תם אם היה ידיו של חברו טהורות מקדם, מהני דבר זה גם לדידה שיוכל לתן על ידו בתפנית, וכן משמע בשבלי לקט, ענין שם: * רביעית בבת אחת. עין בבאר הגולה שמשגיג על זה ודעתו דלרבנו תם כמור בכל גוה, אף לדינא אין נפקא מזה כל"פ, דכלא הכי העקר בדין האסורים, כמו שכתב הגר"א בעצמו: * משגי שהם שאובין. עין במשנה ברוכה. ופה דחשבו בזה שאובין הוא משום דנשאו בכלי, כמו שכתב תלמידי רבנו יונה, אבל מהמחצית הצנור צמח לא חשיב שאובין, דהצנור לא כלי הוא⁴⁴, וכמו שכתבו הוספות והרא"ש ואשכול וריטב"א, וכן מוכח מתלמודי רבנו יונה הנ"ל, וכן נכח מהר"א שפכשיר בזה על ידי המשכה, והענין המיוחד המיוחד לדינא, והנה המנהג אברהם פירש, ודעת המחבר כלי הוא⁴⁵, אלא דהשעם מפני שהיא מתקנת לקרקע ונראה כטבילה, וטבילה בשאובין ליקא, אבל אס"ן יקשה: למה מתיר בזה על ידי המשכה לצנור משום דשאוהם שהמשיכה בקרקע, הלא כלי הוא? וכבר נתעורר בזה הגאון ר' עקיבא איגר בחדישו, וכן הפרי"ח נדחק מאד בזה ונשאר בצירוף עיון, אבל לפי מה שכתבנו דסבירא לה להמחבר ס"ח הפוסקים הנ"ל דלאו כלי הוא, נראה. ומה דמשמע לכאורה בסעיף ח דהמחבר סבירא לה דצנור כלי הוא, דאי לא הכי אין לו קוטר למה שפסק שם לבעלי הלכות גדולות ודכ"ל המחבר לקרקע לא עלתה לו נטילה, והינו בחקקו ולבסוף קבעו, כמו שכתבו הדרישה והפרי"מגדים, יש לדחות, דמאחר שלא מצא המחבר מי שהחזיק בשית הבת"ר רק המב"ן והרשב"א, ואיתנו קתבו בקדמא פון, לא רצה להקל נגדם. אחר כך מצאנו שגם הגר"ז מרן כן נדע דכל זה שהצרכנו לדחוק צמחנו הוא לפי פירוש הדרישה והפרי"מגדים בדברי המחבר לקמן בסעיף ח, אבל לפי מה שכתב הגר"א שם דכונת הרשב"א והרמב"ן והמחבר שהביא דבריהם הוא בקצתו ולבסוף הקלו, ואז פסול לבעלי הלכות גדולות לשכתב בו משום דהני בקרקע, והאי אריתא דולאי הנה נמי קבצו ולבסוף חקקו⁴⁶, אפי' שפיר בפשיטות מה דמקשר המחבר כפי שכתבנו שהמשיכה בצנור, דהרי האי צנור כקרקע גמורה הוא, ומה דפוסל לטבול בו משום שאובים הוא משום דנשאוהם מתחלה בדלי וכו' נ"ל:

הנאור (לח) בדלי ושופך לתוך הצנור שיתבאר מנוה לשורות, ובא זה לתן ידיו לתוך הצנור [נחוק מקום ששופכים בו] כדי שיתקלחו המים על ידיו, (לז) וסובר ששפך לו לנטילה⁴⁰: (לז) מבחוץ הם באים⁴⁸. ואף דנטילת ידים מקלי הוא דוקא, (ל) בינן שהיא קרוב למקום השפיקה ושופך בדלי, חשוב מבין הכלי גם כן⁴⁹. ופשוט דאם שפך לתוך הצנור בכלי פסולה, כגון במנקב, אף בנתן קרוב למקום השפיקה פסול, דאינם באים מקלי, אם לא באפן המבאר לקמה: (לח) ואם הטביל ידיו. הינו שיתקבץ פסחים (לח) שפחכנסו בתוך הצנור, וקא להכשירן

שער הציון

(ל) ואפילו אם נתפסן בעת נטילת הראשונה ששפך המים גם על היד השנייה מ"א: (לג) ש"ו ושי"א. אעפ"י פירוש הש"ו בזה דהרביעית שפך מקדם לטהר ידיו ואחר כך שפך עמה מתוך כוונה שיתבאר בזה, לכאורה פסול, דאס"ן דלא טהר בשפיקה זו גופא, אף בפחות מרביעית נטהר ידו, כגון בשני פסמים בשאר נטילות: (לד) עלה תמיד ופרי מגדים ושי"א: (לה) רש"י ותלמידי רבנו יונה: (לו) וכמבאר לקמן בסעיף יג דלכתחלה בעינן פנות נוטל לנטילה היכא דלא הוי פנות נותן⁴¹: (לי) תלמידי רבנו יונה: (לז) דבזוהלין בלאו הכי יש סברא לפסול, וכדלקמה בסעיף טו:

תרגום: 1 חבית קטנה הנשאת ביד.

